

THE TIME HAS COME – THE LEGACY OF THE LAST POETS

Inspiration day about activism, art, and the power of words

Cultuur en de politieke kracht van de verworpenen der aarde

Sibo.Kanobana

Vandaag zijn we hier samen in Gent om te spreken over de kracht van het woord, over muziek als wapen en als toevluchtsoord. We eren de nalatenschap van The Last Poets, een collectief dat poëzie en percussie samensmeedde tot een onverbiddelijke kracht. Een kracht die de pijn en woede van de Black Power-beweging kanaliseerde in een kunstvorm die weigerde om toegeëigend te worden, die niet verzacht kon worden door commercie. En toch bevinden we ons in een tijd waarin dat wat ooit revolutionair was, vaak wordt opgeslokt door de kapitalistische machine. Dat geldt voor rapmuziek, maar ook voor jazz en andere kunstvormen die ontstonden vanuit de strijd voor zwarte emancipatie.

THE TIME HAS COME – THE LEGACY OF THE LAST POETS

Inspiration day about activism, art, and the power of words

Toen The Last Poets in de jaren 70 hun eerste album uitbrachten, klonken hun woorden als een revolutionaire oproep. Ze zetten een traditie voort die wortelde in de spoken word van de Harlem Renaissance, in de griots van West-Afrika, de kasalas van Centraal-Afrika, in de blues en spirituals van de tot slaaf gemaakte. Diezelfde traditie zien we terug in hiphop, een kunstvorm die in de jaren 80 en 90 een baken werd voor politieke bewustwording. Rap was rauw, eerlijk, een kroniek van de realiteit in de ghetto's van Amerika. Public Enemy, Afrika Bmabaataa, KRS-One, en later artiesten als Arrested Development, Tupac en Nas gebruikten muziek om het systeem ter discussie te stellen. Het leek een kunstvorm die zich niet liet temmen.

Maar toen kwam de commercialisering. Vanaf de jaren 90 werd hiphop steeds meer een product. De industrie ontdekte de winstgevendheid van de cultuur en schoof politieke en sociale kritiek steeds verder naar de achtergrond. Waar hiphop ooit een stem gaf aan de onderdrukten, werd het steeds vaker een podium voor hyperkapitalistische dromen van rijkdom en status waarbij racistische en seksistische stereotypen extra benadrukt werden, als een nieuwe minstrel show voor een wit publiek. Vandaag de dag zien we hoe mainstream rapmuziek vaak gedomineerd wordt door artiesten die niets zeggen over de wereld waarin we leven, maar wel over geld, luxe en succes binnen de regels van het systeem. Drake is hiervan het perfecte voorbeeld: een artiest die de taal en de esthetiek van hiphop gebruikt, maar zonder de politieke lading. Erger is hoe populaire rappers zoals Snoop Dogg, Kanye West, Lil Wayne, da Baby, Nelly, Soulja Boy en anderen wel politiek gaan maar op een heel verkeerde manier door hun steun voor Donal Trump uitspreken en op te treden op zijn inauguratie. *Forgive.them.father.for.they.don't.know.what.they.do?* Dat roept de vraag op: hoe kan een kunstvorm die ooit ongrijpbaar was, zo makkelijk worden ingekapseld of zelfs de gevestigde racistische en kapitalistische orde dienen?

Deze spanning tussen kunst en kapitalisme zien we niet alleen in hiphop, maar ook in jazz, een muziek genre, of misschien nog meer dan een genre een maatschappelijke positionering dat heel diepe politieke en activistische roots heeft en dat elke reductie afzwoer. De film *Soundtrack.for.a.Coup.d'Etat* toont echter hoe zelfs jazz werd gebruikt als

THE TIME HAS COME – THE LEGACY OF THE LAST POETS

Inspiration day about activism, art, and the power of words

een geopolitiek instrument, een manier voor de VS om invloed uit te oefenen tijdens de Koude Oorlog. Wat ooit een muziek van verzet was, een stijl dat alle mogelijke normen en kaders van wat als muziek gold op zijn kop zette, werd door de machtigen gebruikt om een imago van vrijheid en democratie uit te dragen, terwijl in eigen land segregatie en onderdrukking de realiteit bleven. Zo werd Louis Armstrong ingezet in Congo. De trompettist, zanger en bandleider, zat midden in een maandenlange tournee door Afrika, georganiseerd en gesponsord door het ministerie van Buitenlandse Zaken, in een poging het imago van de VS in tientallen landen die net de vrijheid van koloniale regimes hadden gewonnen, te verbeteren. Wat Armstrong niet wist, was dat zijn gastheer die avond in november 1960 in Congo niet de politieke attaché was zoals beschreven, maar het hoofd van de CIA in Congo. Hij was zich er ook totaal niet van bewust hoe zijn roem de spion die tijdens de openingsgesprekken wat smalltalk maakte, cruciale informatie had verschaft die een aantal van de meest controversiële operaties van de hele Koude Oorlog mogelijk zou maken: de moord op Patrice Lumumba.

"Armstrong was in feite een Trojaans paard voor de CIA. Het is echt hartverscheurend. Hij werd binnengehaald om een belang te dienen dat volledig in strijd was met zijn eigen gevoel van wat goed of fout was. "Hij zou geschokt zijn geweest", aldus Susan Williams, onderzoeker aan de School of Advanced Study van de Universiteit van Londen en auteur van *White.Malice*, een nieuw boek dat de verbazingwekkende omvang van de activiteiten van de CIA in Centraal- en West-Afrika in de jaren vijftig en begin jaren zestig blootlegt.

Dit is de tragiek van veel radicale kunstvormen: zodra ze te veel impact hebben, vindt het kapitalisme steeds weer manieren om ze onschadelijk te maken voor de machine van winst voor winst, van accumulatie voor accumulatie, ten kost van menselijkheid, ten kost van waardigheid, ten kost van alle leven. Maar dit betekent niet dat de strijd verloren is. Kunst blijft een krachtig wapen, mits we manieren vinden om haar te beschermen tegen coöptatie. Spoken word en slam poetry laten zien dat het mogelijk is om buiten de commerciële logica te blijven, om kunst te maken die niet draait om verkoopcijfers maar om directe impact. De kracht van het gesproken woord zit hem in de onmiddellijke

THE TIME HAS COME – THE LEGACY OF THE LAST POETS

Inspiration day about activism, art, and the power of words

ervaring, in de collectieve beleving. Dit is iets wat je niet zomaar kunt inpakken en verkopen als een mp3 op Spotify. Dit is waarom we hier vandaag samen zijn: om kunst te ervaren als een moment van verbinding, van strijd, van gemeenschappelijke kracht.

Misschien is dit ook de weg vooruit voor hiphop en andere muziekgenres: een terugkeer naar het collectieve, naar de ervaring in het moment. Kendrick Lamar bewijst dat het nog steeds mogelijk is om commercieel succesvol te zijn zonder je ziel te verkopen, ook al sta je op het podium van de Halftime Show van de Super Bowl. Zijn muziek blijft een spiegel voor de maatschappij, een schaduw waar het establishment zich niet helemaal comfortabel bij voelt. En toch blijft de dreiging bestaan: hoe lang voordat ook zijn werk volledig wordt verteerd door de machine?

Daarom is de opdracht aan ons allen: hoe zorgen we ervoor dat kunst niet enkel een echo wordt van het kapitalisme, maar een stem blijft voor de strijd tegen een systeem die ons naar de verdoemenis leidt? Dit is een vraag die niet alleen muzikanten en dichters aangaat, maar ook het publiek, de luisteraars, de gemeenschap. Kunst is geen product, maar een proces. Geen handelswaar, maar een dialoog.

Kunst, muziek, kortom cultuur is politiek. En in zekere zin interpreteer ik jazz niet per se als een muziekgenre dat men kan definiëren. The Last Poets is jazz, Congolese Rumba was Jazz. Waarom? Omdat het politiek is. Die politieke dimensie van jazz is nog steeds actueel. De Afro-Amerikaanse filosoof Cornel West, die zich dit jaar in de VS als onafhankelijke presidentskandidaat presenteert, kreeg in 2023 op [Democracy Now!](#) de vraag hoe hij zijn beleid zou vormgeven. Hij antwoordde door te verwijzen naar wat volgens hem de drie fundamenteën van jazz zijn: blues, swing en improvisatie:

'Ik ben een jazzman in de Amerikaanse politiek? en jazz gaat over blues en blues gaat over catastrofes. - . catastrofes. die. lyrisch. worden. uitgedrukt. en. openhartig. worden. geconfronteerd en artistiek worden getransfigureerd; En ze moeten worden aangepakt? of het nu gaat om ecologische of economische catastrofes? of groteske economische?

THE TIME HAS COME – THE LEGACY OF THE LAST POETS

Inspiration day about activism, art, and the power of words

sociale?politieke.of.psychische.ongelijkheden;.Naast.blues.is.er.bij.jazz.swing?wat.een.ander.idee.van.tijd.aanduidt;.Zo.creëren.we.manieren.om.een.betere.toekomst.toe.te.laten?want.er.zijn.opties?ook.al.lijken.die.mogelijkheden.afgesloten?die.richtingen.dwangmatig.geblokkeerd?die.alternatieven.platgewalst;.Je.moet.er.met.andere woorden.voor.zorgen.dat.de.vitaliteit.en.energie.die.je.hebt.zo.swingt.dat.je.nooit.de.hoop.verliest.om.solidair.te.zijn.met.onderdrukte.mensen.over.de.hele.werld;.Het.derde.element.van.jazz.is.natuurlijk.improvisatie;.Improvisatie.is.niet.alleen.een.artistieke.vaardigheid?maar.ook.een.vorm.van.praktische.wijsheid;.Als.vrijheidsstrijders.moeten.we.flexibel.zijn?vloeibaar?als.proteïne.we.moeten.leren.luisteren?we.mogen.niet.dogmatisch.zijn?niet.verstard.noch.versteend.in.hoe.we.naar.de.wereld.kijken;.En.op.dit.moment.hebben.we.presidentiële.debatten.en.politiek.nodig.waarbij.mensen.naar.de.wereld.kijken?door.de.lens.van.diegenen.die.de.grote.Frantz.Fanon.»de.verworpenen.van.de.aarde« .noemde; arme.mensen.en.werkende.mensen? ongeacht.kleur? geslacht? seksuele.geaardheid? nationale.identiteit.of.regio.’

West's visie op swing en tijd vergt wat toelichting. Op basis van zijn lezing [Jazz Soaked. Philosophy.In.Our.Catastrophic.Times;From.Socrates.To.Coltrane](#) aan de Royal Society of Edinburgh durf ik te stellen dat hij ons uitnodigt om een niet-lineaire visie te hebben op vooruitgang en onze maatstaven voor het beoordelen van sociale bewegingen uit het verleden te herzien. Zijn denken ligt in de lijn van wat Robin D.G. Kelley schreef in *Freedom.Dreams* (2003): het gaat er niet om politieke visies af te schrijven op basis van historische mislukkingen, maar ze vooral te beoordelen op basis van de waarde of kracht van de visies zelf. Ook al zijn sociale bewegingen mislukt, omdat de fundamentele machtsverhoudingen die ze wilden uitdagen grotendeels intact bleven, toch zijn het juist die alternatieve bewegingen die heen en weer in de tijd swingen en zo nieuwe generaties inspireren om te strijden voor meer rechtvaardigheid. Als radicale politieke verbeelding kan dat tellen: muziek is niet louter een achtergrond of een esthetische kwestie, maar verschijnt als een politieke attitude, die geen oplossingen voorschrijft maar menselijkheid en waardigheid onderstreept. Jazz is politiek en, zoals West het verwoordt, moet politiek ook jazz zijn.

THE TIME HAS COME – THE LEGACY OF THE LAST POETS

Inspiration day about activism, art, and the power of words

Uiteraard is het feit dat muziek vervlochten is met politiek en maatschappij niet louter een eigenschap van jazz. Muziek was altijd al aanwezig langs de oevers van de Congo-rivier — instrumenten zoals de likembe en drums maakten deel uit van de Congolese muzikale traditie. Muziek betekende daar niet alleen kunst of cultuur, maar was een onlosmakelijk onderdeel van het samenleven, van wat we tegenwoordig het ‘sociaal-politieke weefsel’ zouden noemen. Het mag daarom niet verbazen dat de Congolese muziek een toonaangevende rol speelde in de onafhankelijkheidsstrijd van het land. Grimonprez laat zien hoe die muziek zich tijdens de Koude Oorlog ontwikkelde en, als een mix van traditionele Congolese muziek, Cubaanse rumba en Afro-Amerikaanse jazz, een belangrijke factor was in de politiek-culturele uitwisseling tussen de Atlantische continenten.

In de jaren 1950 richtte Joseph Kabasele, bekend onder zijn artiestennaam Le Grand Kallé, de band l’African Jazz op in Kinshasa. Maar hij was niet enkel muzikant: hij was ook actief betrokken bij de Rondetafelgesprekken in het voorjaar van 1960 in Brussel, waar Belgische functionarissen in gesprek gingen met Congolese activisten, onder wie Patrice Lumumba, over de Congolese onafhankelijkheid. Naar aanleiding van die gesprekken componeerde Kabasele het lied ‘Indépendance Cha Cha’, dat uitgroeide tot een wereldhit. Dit nummer werd een essentieel onderdeel van de soundtrack van de Afrikaanse onafhankelijkheidsbeweging in de vroege jaren 1960. De tekst van ‘Indépendance Cha Cha’ ging zelfs vooraf aan de beroemde onafhankelijkheidstoespraak van Lumumba en benadrukte, net als Lumumba zelf daarna deed, dat de Belgen de onafhankelijkheid niet schonken, maar dat de Congolezen ze hadden gewonnen door strijd.

Kabasele’s l’African Jazz was niet de enige band die de invloed van jazz expliciteerde. Ook de befaamde Congolese muzikant Franco vormde in de jaren 1950 een band met een naam die rechtstreeks connectie maakte met de politieke dimensies van het genre: O.K. Jazz, wat stond voor Orchestre Kinois de Jazz, later hernoemd naar TPOK Jazz (Tout

THE TIME HAS COME – THE LEGACY OF THE LAST POETS

Inspiration day about activism, art, and the power of words

Puissant Orchestre Kinois de Jazz). Ook al speelde de band strikt genomen geen jazz, schuilt in de naam wel een toe-eigening van de politieke kracht van jazz. Die kracht voedde een nieuwe muziekstijl die in de westerse pers ‘Congolese rumba’ of ‘soukous’ werd genoemd, een stijl die een enorme impact zou hebben op de muziekproductie over het hele Afrikaanse continent. Na die muzikale en politieke ontwikkelingen in Leopoldville zou volgens Gary Stewart – auteur van het baanbrekende *Rumba.on.the.River* (2000) – de muziek in Afrika nooit meer hetzelfde zijn.

Voor mij geldt hetzelfde als ik denk aan The Last Poets en al wat er op muzikaal vlak uit de onderbuik van het koloniaal-kapitalisme, uit de geest van de verworpenen der aard, zoals Frantz Fanon hert noemde, is voortgekomen. Zij toonden ons dat woorden de macht hebben om revoluties te ontketenen. Laten we die macht niet verloren laten gaan of toegeëigend door cynische en machtlustige politici. Laat kunst geen achtergrondmuziek zijn voor de status quo, maar een sirene die ons wakker houdt, een storm die het systeem door elkaar schudt, een stem die weigert te zwijgen of zelfs te rijmen.

Dank jullie wel.